

ОДГОВОРИ РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ НА
УПИТНИК СПЕЦИЈАЛНОГ ИЗВЕСТИОЦА УН
ЗА ПРОМОЦИЈУ ИСТИНЕ, ПРАВДЕ,
РЕПАРАЦИЈА И ГАРАНЦИЈА
НЕПОНАВЉАЊА

МИНИСТАРСТВО ЗА ЉУДСКА И МАЊИНСКА ПРАВА И
ДРУШТВЕНИ ДИЈАЛОГ

Датум слања: 24.1.2023. године

Садржај

Увод.....	2
Одговори Републике Србије на Упитник Специјалног известиоца УН за промоцију истине, правде, репарација и гаранција непонављања	3
Responses of Republic of Serbia to the Questionnaire of the UN Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence.....	8
Упитник.....	13

Увод

Посредством Сталне мисије Републике Србије при УН и другим међународним организацијама у Женеви достављен је упитник *Специјалног известиоца УН за промоцију истине, правде, репарација и гаранција непонављања* којим се, у складу са Резолуцијом УН Савета за људска права 45/10, траже прилози држава чланица потребни за припрему његовог извештаја под називом „Минимум међународних правних стандарда на којима се заснивају дужности држава и права жртава у области истине, правде, репарација, меморализације и гаранција за непонављање“, а који ће представити на 54. заседању СЛП.

Одговор је сачињен на бази информација које су доставили Комисија за нестала лица, Одељење за ратне злочине Вишег суда у Београду и Тужилаштво за ратне злочине, као и информација којима располаже Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

Одговори Републике Србије на Упитник Специјалног известиоца УН за промоцију истине, правде, репарација и гаранција непонављања

1. Истина

Као једна од компонената стратегија транзиционе правде, Комисија за нестала лица (у даљем тексту: Комисија) истовремено сарађује са осталим механизмима државе за утврђивање истине, као што су државни органи, са релевантним међународним организацијама и невладиним удружењима који окупљају породице несталих лица.

Најзначајнији правни документи у којима су садржани поступци за утврђивање чињеница којима се долази до истине су:

- Закон о потврђивању Међународне конвенције о заштити свих лица од присилних нестанака, Законом о управљању миграцијама (којим је између осталог прописано да Комесаријат за избеглице и миграције за потребе Комисије води јединствену евиденцију несталих лица у оружаним сукобима и у вези са оружаним сукобима на простору бивше СФРЈ од 1991. до 1995. године и АП Косово и Метохија од 1998. до 2000. године); Споразум Комисије и Међународне комисије за нестала лица (у даљем тексту: МКНЛ) о учешћу Комисије у пројекту „База података активних случајева лица несталих у сукобима на простору бивше Југославије“ (у даљем тексту: база података), који гарантује реципрочну размену података и доступност активних случајева несталих лица надлежним домаћим институцијама Србије, БиХ, Хрватске, тзв. Косова и Црне Горе који су укључени у рад на бази података несталих лица за западни Балкан.

Српске институције су у протеклом периоду интензивно радиле на усаглашавању различитих вредности података како би се обезбедило јавно објављивање ове базе података, 3. новембра 2022. године, у Хагу, као једине базе података ове врсте у свету.

Размена података додатно је обухваћена следећим билатералним споразумима, протоколима о сарадњи и другим успостављеним механизмима сарадње у којима је наглашен значај размене истинитих података, сарадње у атмосфери транспарентности и мониторинг заинтересованих страна (укључујући мониторе међународних организација):

- Споразум између СРЈ и РХ о сарадњи у тражењу несталих лица;
- Протокол о сарадњи између Комисије Владе СРЈ за хуманитарна питања и нестала лица и Комисије Владе РХ за заточене и нестале;
- Протокол о сарадњи у тражењу несталих лица између Владе Републике Србије и Савета министара Босне и Херцеговине;
- Протокол о сарадњи између Комисије за нестала лица Владе Републике Србије и Комисије за нестала лица Владе Црне Горе;
- Протокол о прекограничној репатријацији идентификованих посмртних остатака;
- Протокол о размени форензичких експерата и експертиза;
- Протокол о заједничким верификационим тимовима за скривене затворе;
- Споразум између ИЦМП и Комисије у вези са судбином лица несталих у оружаним сукобима на просторима бивше СФРЈ између 1991 и 1995. године;

- Споразум између Комисије и ИЦМП о наставку сарадње у процесу ексхумација и идентификација лица несталих као последица сукоба у Аутономној покрајини Косово и Метохија;
- Споразум између Комисије и Међународне комисије за нестала лица о учешћу Комисије у пројекту МКНЛ “База података активних случајева лица несталих услед оружаних сукоба на територији бивше Југославије”;
- Меморандум о разумевању између Комисије и Међународног комитета Црвеног крста (у даљем тексту: МКЦК);

Подстицај решавању питања несталих лица уследио је кроз Берлински процес на Лондонском самиту за Западни Балкан, 10. јула 2018. године, где је стављен акценат на помирење и решавање питања која проистичу из сукоба на простору бивше Југославије. Том приликом земље ЕУ и учеснице Самита Западног Балкана потписале су, на нивоу премијера, Заједничку декларацију о несталим лицима, која представља кључни документ који подржава права свих породица несталих лица на истину, правду и обештећење. Након тога, 6. новембра 2018. године у Хагу, потписан је Оквирни план за решавање питања несталих лица из сукоба на подручју бивше Југославије. Потписници Оквирног плана су представници домаћих институција Републике Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине, Републике Хрватске и тзв. Косова.

Оквирни план се састоји од 5 активности:

1. Активности на решавању око 4.000 НН случајева без имена или неидентификованих лица на целом подручју бивше Југославије;
2. Размена података о случајевима несталих лица међу домаћим институцијама и са породицама несталих путем „Базе података активних случајева особа несталих услед оружаних сукоба у бившој Југославији током 1990-их“;
3. Размена информација о могућим локацијама скривених гробница и обављање заједничких ексхумација;
4. Укључивање породица несталих у процес;
5. Организовање заједничких комеморација поводом обележавања Међународног дана несталих лица.

Тиме, је постигнут правни основ за формирање Групе за нестала лица и две оперативне групе за базу података и неидентификоване посмртне остатке несталих лица, које се редовно састају, размењују податке и постижу конкретне резултате. Такође, у оквиру овог механизма формиран је и форум за породице, на ком чланице Групе за нестала лица информису представнике породица о свом раду и раду оперативних група, као и о постигнутим резултатима.

Комисија има дневне контакте са породицама несталих лица, обавештава породице о чињеницама смрти њихових чланова и пружа потребну помоћ. Релевантни подаци се објављују на интернет презентацији Комисије: www.kznf.gov.rs.

2. Правда

Правда у области несталих лица остварује се, делимично, враћањем посмртних остатака несталих лица, члановима породица ради њихове достојне сахране и правним процесуирањем, уколико се утврди да је смрт наступила насилним путем.

Предаја посмртних остатака несталих лица регулисана је међудржавним споразумима, протоколима о сарадњи, радним правилима и процедурама као и Пословником о раду Комисије.

Процесуирање ових догађаја је регулисано законима који регулишу материју ратних злочина.

У поступцима за ратне злочине остварује се континуирана сарадња са Међународним резидуалним механизмом за кривичне судове и правни оквир за ову сарадњу је Закон о сарадњи Србије и Црне Горе са Међународним трибуналом за кривично гоњење лица одговорних за тешка кршења међународног хуманитарног права почињена на територији бивше Југославије од 1991. године.

Правни оквир представља и плански документ који је Влада Републике Србије усвојила је 2016. године - Национална стратегија за процесуирање ратних злочина као кровни стратешки документ којим се трасирају реформски кораци у области.

Будући да је наведена стратегија истекла, Влада Републике Србије је у октобру 2021. године усвојила нову Националну стратегију за процесуирање ратних злочина за период од 2021-2026 године, са пратећим Акционим планом.

У складу са поменутом стратегијом Тужилаштво за ратне злочине донело је ревидирану Тужилачку стратегију за истрагу и гоњење ратних злочина за период од 2022-2026. године и уз њу Акциони план.

Ради ближе сарадње и ефикаснијег решавања случајева, 12. јуна 2018. године потписан је Меморандум о сарадњи са Тужилаштвом за ратне злочине, који утврђује процедуре које омогућавају наставак размене информација, а у циљу расветљавања судбине несталих у вези са оружаним сукобима на територији бивше СФРЈ и процесуирање одговорних.

Министарство правде усвојило је Националну стратегију за процесуирање ратних злочина за период од 2021. до 2026. године са пратећим Акционим планом.

Најважније норме међународног права, који су интегрисане у правни систем РС су: Повеља УН I, II, III и IV Женевска конвенција уз I и II допунски протокол уз њих; Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода; Конвенција о заштити свих лица од присилних нестанака; Међународни пакт о грађанским и политичким правима; Резолуције СБУН 1503, 1534 и 1244.

Као пример примене наведеног међународног правног оквира наводимо проверу терена која је резултирала проналаском посмртних остатака лица која су се водила као нестала на локацији Кичевок. Наиме, Босанска делегација Ратне групе за нестала лица из

Косову је на основу захтева Приштинске делегације, 9. новембра 2015. године, започела активности на локацији рудник Кижевак, општина Рашка, на основу сазнања и истражних радњи спроведених од стране Тужилаштва за ратне злочине и Службе за откривање ратних злочина МУП. На основу сателитских снимака достављених од стране Министарства одбране САД, посредством МКЦК, утврђена је микро локација и пронађена је гробница, а затим и ексхумација посмртних остатака несталих лица. Од свих ексхумираних посмртних остатака са ове локације узети су референтни узорци за ДНК анализу што је омогућило њихову идентификацију коју је спровео МКНЛ.

3. Репарације

Накнаде и права, која су такође део процеса репарација, регулисане су Уставом РС, законима и подзаконским актима. Конкретно, чланом 97. Тачка 10. Устава Републике Србије, утврђено је да Република Србија уређује и обезбеђује систем у области борачко-инвалидске заштите, а одредбом члана 69. став 4. Устава прописано је да се инвалидима, ратним ветеранима и жртвама рата пружа посебна заштита, у складу са Законом

Репарације се уобичајено одређују у парничним поступцима, мада и ЗКП даје могућност да суд у кривичном поступку одлучи о захтеву оштећеног за накнаду штете.

- Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је формирало Радну групу за израду Нацрта закона о несталим лицима, чије доношење има за циљ да подстакне процес проналажења несталих лица, уреди заштиту и унапреди права несталих лица, смртно страдалих лица за која није познато место укопа и чланова њихових породица, дефинише надлежност и поступак тражења, вођење евиденција и остала питања у вези са овом проблематиком. Нацрт закона о несталим лицима је у завршној фази израде и ускоро би требало да уђе у процедуру и у току ове године буде усвојен.

4. Гаранције за непонављање

Гаранције за непонављање у Републици Србији успостављене су стварањем одговарајућег правног оквира, осудом и кажњавањем кршења људских права.

Република Србија је потписница готово свих релевантних међународних уговора о заштити људских права и пратећих протокола.

Последице догађаја деведесетих година прошлог века се свакако осећају и данас, те је у том смислу посебно истакнут значај регионалне сарадње која има кључну улогу у њиховом ублажавању.

Као пример добре праксе наводимо потписивање Декларације о сарадњи Срба из Хрватске и Хрвата из Србије. Наиме, председници Самосталне демократске српске странке, Милорад Пуповац и Демократског савеза Хрвата у Војводини, Томислав Жигманов потписали су 5.1.2023. године у Загребу наведену декларацију која садржи све кључне, виталне тачке од интереса за Хрвате у Србији, као и за Србе у Хрватској, које се тичу свих права и околности у којима се она остварује. Дан након потписивања декларације одржан је традиционални Божићни пријем у организацији Српског народног вијећа. Овоме догађају присуствовали су високи представници Републике Хрватске на челу с премијером Андрејом Пленковићем, као и из Републике Србије на челу с министром спољних послова Ивицом Даčićем. Било је ово повод да се српским

представници две земље и разговарају о решавању бројних питања. Тим поводом остварена су два билатерална сусрета: министра вањских и еуропских послова Републике Хрватске Гордана Грлић Радмана и министра спољних послова Републике Србије Ивице Дачића; док се министар за људска и мањинска права и друштвени дијалог Томислав Жигманов сусрео с потпредседницом Владе РХ Ањом Шимпрагом.

Такође, видљива је и опредељеност надлежних органа Републике Србије за решавање проблематике несталих лица, кроз спровођење конкретних активности свих заинтересованих страна кроз транспарентан процес, без обзира на било коју различитост.

5. Меморализација

У оквиру свог мандата, Комисија у сарадњи са удружењима породица, негује традицију сећања кроз одржавање комеморација, трибина, округлих столова, парастоса, публикација, часописа и других врста меморализација кршења људских права у оквиру свог мандата. Комисија у сарадњи са МКЦК и представницима удружења породица несталих лица, сваке године, 30. августа обележава се Међународни дан несталих са циљем подсећања јавности на њих и указивање на право породица да знају судбину својих најближих који се воде као нестали. Поред тога, представници Комисије и других надлежних органа учествују на обележавању значајних датума, конференцијама за штампу, округлим столовима, трибинама и другим тематским скуповима које одржавају удружења породица несталих лица.

Прва заједничка комеморација је одржана 13. септембра 2022. године, и том приликом су представници домаћих институција надлежних за тражење лица несталих у сукобима на простору бивше Југославије (Републике Србије, Црне Горе, Босне и Херцеговине и тзв. Косова, присуствовали обележавању Заједничке комеморације код Споменика свим цивилним жртвама сукоба на простору бивше Југославије у Подгорици, где су у присуству представника МКНЛ, Амбасаде Велике Британије и представника удружења породица несталих лица, у знак поштовања и сећања на жртве положени венци.

Responses of Republic of Serbia to the Questionnaire of the UN Special Rapporteur on the promotion of truth, justice, reparation and guarantees of non-recurrence

1. Truth

As one of the components of the transitional justice strategies, the Commission on Missing Persons (hereinafter referred to as: the Commission) simultaneously cooperates with other state mechanisms for determining the truth, such as national authorities, relevant international organisations and non-governmental organizations and associations bringing together families of missing persons.

The most significant legal documents including fact-finding procedures that lead to the truth are as follows:

- Law on Ratification of the International Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance (ICPPED); Law on Migration Management (prescribing, *inter alia*, that the Commissariat for Refugees and Migration shall keep for the Commission's needs unique records of missing persons in armed conflicts and in relation to armed conflicts on the territory of former SFRY in the period 1991–1995, and in the AP of Kosovo and Metohija in the period 1998–2000); Agreement between the Commission and the International Commission on Missing Persons (hereinafter referred to as: the ICMP) on the participation of the Commission in the Project: „Database of active missing persons cases from conflicts on the territory of former Yugoslavia“ (hereinafter referred to as: the Database), which guarantees reciprocal exchange of data and active missing persons cases to the competent national institutions of Serbia, Bosnia and Herzegovina, Croatia, so-called Kosovo and Montenegro, included in the work on Database of missing persons for the Western Balkans.

Serbian institutions worked intensively on harmonization of different values and data in order to ensure public disclosure of this Database on 3 November 2022 in The Hague as the only database of this kind in the world.

Data exchange has been additionally covered with the following bilateral agreements, protocols on cooperation and other established cooperation mechanisms in which the importance of exchange of true data is emphasised, in the atmosphere of transparency and stakeholder monitoring (including monitors of international organisations):

- Agreement between the Federal Republic of Yugoslavia (FRY) and the Republic of Croatia (RC) on Cooperation in missing person search;
- Protocol on Cooperation between the Commission of the Government of FRY for Humanitarian Issues and Missing Persons and the Commission of the Government of the Republic of Croatia on Detainees and Missing Persons;
- Protocol on Cooperation in Missing Person Search between the Government of the Republic of Serbia and Council of Ministers of Bosnia and Herzegovina;
- Protocol on Cooperation between the Commission on Missing Persons of the Government of the Republic of Serbia and the Commission on Missing Persons of the Government of Montenegro;
- Protocol on cross-boundary repatriation of identified mortal remains;
- Protocol on the exchange of forensic experts and expertise;

- Protocol on joint verification teams on hidden prisons;
- Agreement between ICMP and the Commission on the Fate of Missing Persons in Armed Conflicts on the Territory of Former SFRY in the period 1991–1995
- Agreement between the Commission and ICMP on continued cooperation in the process of exhumation and identification of persons who went missing as a consequence of conflict in Autonomous region of Kosovo and Metohija
- Agreement between the Commission and the International Commission on Missing Persons on participation of the Commission in the ICM Project: „Database of active missing persons cases from conflicts on the territory of former Yugoslavia“;
- Memorandum of Understanding between the Commission and the International Committee of the Red Cross (hereinafter referred to as: the ICRC);

Solution of the missing persons issue was encouraged in the Framework of the Berlin Process at the Western Balkans Summit in London, on 10 July 2018, where the focus was on reconciliation and solution of issues arising from the conflict on the territory of former Yugoslavia. On this occasion, EU Member States and participants of the Western Balkans Summit signed Joint Declaration on Missing Persons by their Heads of Government, which is a key document supporting the rights of all families and missing persons to truth, justice and compensation. After that, on 6 November 2018 in The Hague, Framework Plan to Address the Issue of Persons Missing from Conflicts on the Territory of the Former Yugoslavia was signed. The signatories of the Framework Plan were the representatives of national institutions of the Republic of Serbia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina, Republic of Croatia and so-called Kosovo.

The Framework Plan consists of five actions:

1. Action to resolve the approximately 4,000 no name, or unidentified (NN) cases on the entire territory of the former Yugoslavia;
2. Sharing data on missing persons cases among domestic institutions (DIs), and with families of the missing by means of the “Database of active missing persons cases from conflicts on the territory of former Yugoslavia during the nineties“;
3. Exchanging information on potential locations of clandestine gravesites, and participation at excavations of joint interest;
4. Engaging families of the missing in the process;
5. Organizing joint commemorations to mark the International Date of the Disappeared.

Thus, legal basis for establishing the Group on Missing Persons and two operational groups for the Database and unidentified mortal remains of missing persons, which are meeting on regular basis, exchanging data and achieving concrete results, was achieved. Furthermore, within this mechanism, a family forum was established, in which the members of the Group on Missing Persons inform family members on their work and work of the operational groups as well as on the results achieved.

The Commission has daily contacts with the families of missing persons, provides information to the families about the facts of death of their members as well as necessary assistance. Relevant data shall be published on the Commission's web presentation: www.kznl.gov.rs.

2. Justice

Justice in the field of missing persons is done in part by returning mortal remains of missing persons to their family members for dignified burial, and followed by a legal process if it has turned to be a violent death.

Return of the remains of missing persons is regulated with agreements between states, protocols on cooperation, work rules and procedures as well as the Commission's Rules of Procedure.

Processing of these events is regulated with laws governing war crimes.

In war crimes proceedings there is continuous cooperation with the International Residual Mechanism for Criminal Tribunals, and legal framework for this cooperation is the Law on Cooperation of Serbia and Montenegro with the International Criminal Tribunal for the Prosecution of Persons Responsible for Serious Violations of International Humanitarian Law Committed in the Territory of Former Yugoslavia as of 1991.

The legal framework is also the planning document adopted by the Government of the Republic of Serbia in 2016: National Strategy for the Prosecution of War Crimes as umbrella strategic document outlining reform steps in the area.

After the expiry of the mentioned strategy, the Government of the Republic of Serbia adopted in October 2021 new National Strategy for the Prosecution of War Crimes for the period 2021–2026, with the accompanying Action Plan.

In accordance with the mentioned strategy, the War Crimes Prosecutor's Office adopted a revised Prosecutorial Strategy for the Investigation and Prosecution of War Crimes for the period 2022–2026 with the Action Plan.

For closer cooperation and more efficient case resolution, on 12 June 2018 Memorandum of Cooperation with the War Crimes Prosecutor's Office, determining procedures which enable continuous exchange of information, with the aim of resolving the fate of missing persons in armed conflicts on the territory of the former SFRY and prosecuting those responsible, was signed.

The Ministry of Justice adopted the National Strategy for Prosecuting War Crimes for the period 2021–2026 with the accompanying Action Plan.

The most important standards of international law, integrated into the legal system of the Republic of Serbia are as follows: UN Charter; Geneva Conventions I, II, III and IV with Additional Protocols to Geneva Conventions I and II; European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms; Convention for the Protection of All Persons from Enforced Disappearance; International Treaty on Civil and Political Rights; UN Security Council Resolutions 1503, 1534 and 1244.

As an example of application of the mentioned international legal framework, we would like to mention the field check resulting in discovery of the remains of persons registered as missing on the Kiževak site. Namely the Belgrade delegation of the Working Group on Missing persons in Kosovo, at the request of the Pristina delegation of 9 November 2015, started activities on the Mine Kiževak site, in the Municipality of Raška, based on knowledge and investigative actions implemented by the War Crimes Prosecutor's Office and War Crimes Detection Service of the Ministry of Internal Affairs. On the basis of satellite images submitted by the US Department of Defense, through ICRC, a micro gravesite was detected and exhumation of the remains of missing persons performed. Reference samples from all exhumated remains from this site were taken for DNA analysis, thus enabling their identification implemented by the ICMP.

3. Reparations

Compensation and rights, which are also part of the reparation process, are regulated under the Constitution of the Republic of Serbia, laws and bylaws. Specifically, Article 97 point 10 of the Constitution of the Republic of Serbia stipulates that the Republic of Serbia shall organise and provide a system in the areas of protection of war veterans and the disabled, while Article 69 paragraph 4 of the Constitution prescribes that disabled people, war veterans and victims of war shall be provided special protection in accordance with the law.

Reparations are usually determined in litigation proceedings, although the Law on Criminal Procedures enables that in a criminal procedure the court decides on the claim of the injured party for damages.

- The Ministry of Labour, Employment, Veteran and Social Policy established a Working Group for developing Draft Law on Missing Persons, with the aim of encouraging the process of finding missing persons, regulating protection and improving the rights of missing persons, persons who were killed and whose burial site is unknown, and their family members, defining the responsibility and searching procedure, keeping records, as well as other issues related to this issue. Draft Law on Missing Persons is in the final stages of drafting and is expected to enter the procedure soon and to be passed this year.

4. Guarantees of non-recurrence

Guarantees for non-recurrence in the Republic of Serbia were established through creation of an appropriate legal framework, conviction and punishment of human rights violations.

The Republic of Serbia is signatory to almost all relevant international treaties on the protection of human rights and additional protocols.

The effects of events in the nineties of the last century are still being felt today, and in this sense the importance of regional cooperation, which has the key role in their mitigation, should be particularly emphasised.

As an example of good practice we would like to mention the signing of the Declaration on Cooperation between the Serbs from Croatia and Croats from Serbia. Namely, the Presidents of the Independent Democratic Serbian Party (SDSS), Milorad Pupovac, and the Democratic Alliance of Croats in Vojvodina (DSHV), Tomislav Žigmanov, signed on 5 January 2023 in Zagreb the mentioned Declaration including all key vital points of interest for Croats in

Serbia and Serbs in Croatia, relating to all rights and circumstance in which they are exercised. The day after the signing of the Declaration, the traditional Christmas reception, in the organisation of the Serbian National Council, was held. This event was attended by high-ranking representatives of the Republic of Croatia, headed by Prime Minister Andrej Plenković, and from the Republic of Serbia, by the First Deputy Prime Minister and Minister of Foreign Affairs of the Republic of Serbia, Ivica Dačić. On that occasion the representatives of the two countries discussed solving a number of issues, and two bilateral meetings were held between the Minister of Foreign and European Affairs of the Republic of Croatia, Gordana Grlić Radman, and the FDPM and Minister of Foreign Affairs of the Republic of Serbia, Ivica Dačić; while the Minister for Human and Minority Rights and Social Dialogue, Tomislav Žigmanov, met with the Deputy Prime Minister of the Republic of Croatia, Anja Šimpraga.

Furthermore, determination of the competent authorities of the Republic of Serbia for resolving the missing persons issue, through the implementation of specific activities of all stakeholders in a transparent process, regardless of diversity of any kind, is visible.

5. Memorialization

Within its mandate, the Commission, in cooperation with the associations of families of missing persons, cherishes the tradition of memory through organising commemorations, forums, round tables, memorial services, publications, magazines and other types of memorialization processes in the context of violation of human rights within its mandate. The Commission, in cooperation with the ICRC and representatives of the families of missing persons, marks every year on 30 August the International Date of the Disappeared, in order to remind the public about these persons and point to the right of the families to know the fate of their loved ones who are listed as missing persons. Besides, the representatives of the Commission and other competent authorities participate in marking important dates, press conferences, round tables, forums and other thematic meetings held by association of the families of missing persons.

The First Joint Commemoration was held on 13 September 2022 and on that occasion the representatives of the national institutions, responsible for searching for persons missing in the conflicts on the territory of former Yugoslavia (Republic of Serbia, Montenegro, Bosnia and Herzegovina and so-called Kosovo), attended the Joint Commemoration ceremony at the Monument to all civilian victims of conflicts on the territory of former Yugoslavia in Podgorica, in the presence of the representatives of ICMP, British Embassy and representatives of the associations of families of missing persons, and wreaths were laid in honour and memory of those missing.

Упитник

1. Истина

Молимо да наведете којем се правном оквиру (закони, уредбе или други правни извори) заснивају ваши поступци за утврђивање истине, а који су предузети као део процеса транзиционе правде у земљи где радите. Које су главне карактеристике овог оквира? Ако су комисије за утврђивање истине или независна тела за утврђивање чињеница укључени у процес утврђивања истине, молимо да наведете како се гарантује њихова независност, објективност и компетенција? Молимо да наведете примере где је такав правни оквир примењен и укажете да ли постоје сметње за његово спровођење. Да ли сматрате да се у националном правном оквиру узимају у обзир међународни правни стандарди?

2. Правда

Молимо да наведете којим се правним оквиром (закони, уредбе или други правни извори) уређују поступци за кривичну одговорност за тешке повреде људских права, а који су предузети као део процеса транзиционе правде у земљи где радите. Како су казне за кривична дела, амнестије и помиловања за тешке повреде људских права и озбиљне повреде међународног хуманитарног права уређени у контексту транзиционе правде? Молимо да наведете примере где је такав правни оквир примењен и укажете да ли постоје сметње за његово спровођење. Да ли сматрате да се у националном правном оквиру узимају у обзир међународни правни стандарди?

3. Репарације

Молимо да наведете која се врста репарација, било да су појединачне или колективне, даје жртвама тешких повреда људских права и озбиљних повреда међународног хуманитарног права у земљи где радите, као и правни оквир (закони, уредбе или други правни извори) којима се уређују. Који се поступци, оперативни параметри или критеријуми примењују за утврђивање услова прихватљивости за статус жртве, врсту репарација које треба обезбедити у сваком појединачном случају, као и учешће жртава у поступцима? Молимо да наведете примере где је такав правни оквир примењен и укажете да ли постоје сметње за његово спровођење. Да ли сматрате да се у националном правном оквиру узимају у обзир међународни правни стандарди?

4. Гаранције за непонављање

Молимо да наведете које су мере предузете у земљи где радите за унапређење институционалне реформе и реформе правосуђа да би се обезбедило да не дође до понављања повреда људских права из прошлости у контексту процеса транзиционе правде, као и правни оквир (закони, уредбе или други правни извори) којима се уређују. Молимо да наведете реформске мере у свим владиним секторима, укључујући оружане снаге. По вашем искуству, које су се гаранције за непонављање показале најефикаснијим у спречавању тешких повреда људских права и озбиљних повреда међународног хуманитарног права, и како важећи правни оквир олакшава такве процесе?

5. Меморализација

Молимо да наведете којим се правним оквиром (закони, уредбе или други правни извори), ако их има, уређују процеси меморализације као део транзиционе правде у земљи где радите, и његове главне карактеристике. Молимо да наведете примере где је такав правни оквир примењен и укажете да ли постоје сметње за његово спровођење. Да

ли сматрате да се у националном правном оквиру узимају у обзир међународни правни стандарди?